

Nr 28

Utlåtande i anledning av väckta motioner om inrättande av en statlig utlåningsfond för tillgodoseende av kommunernas investeringsbehov för vatten- och avloppsanläggningar.

I två till bankoutskottet hänvisade likalydande motioner, nr 8 i första kammaren av herrar *Johan Olsson* och *Wikberg* och nr 18 i andra kammaren av herr *Eriksson* i Bäckmora m. fl., har hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om en utredning rörande möjligheterna att inrätta en statlig utlåningsfond i syfte att underlätta tillgodoseende av kommunernas investeringsbehov i fråga om vatten- och avloppsanläggningar.

Beträffande motiveringen för denna hemställan hänvisas till motionen II: 18.

Över motionerna har utskottet inhämtat yttranden från fullmäktige i riksbanken, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, Svenska stadsförbundet och Svenska kommunförbundet.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen redogör ingående för nuvarande och väntade förhållanden i fråga om kommunala investeringar i vatten- och avloppsanläggningar. Styrelsen anför:

De årliga investeringarna i kommunala va-anläggningar har stigit kraftigt sedan början av 1950-talet. Sålunda har en ökning skett från 100 mkr. år 1950 till 600 mkr. år 1964. Merparten av de nuvarande årliga investeringarna, grovt uppskattad till 400 mkr., kan anses ha direkt samband med nytillkommande bostadsbebyggelse. Den statliga bidragsgivningen berör endast en mindre del, eller omkring 225 mkr., varav cirka 25 procent gäller projekt som utföres som statskommunala beredskapsarbeten. Statsbidrag utgår normalt enligt bestämmelserna i SFS 251/1959, och den genomsnittliga bidragsnivån är cirka 25 procent av kostnaden. Till va-anläggningar inom områden för nybebyggelse utgår normalt inte statsbidrag. På grund av under lång tid otillräckliga medel i förhållande till omslutningen av ansökningar samt den enligt den äldre författningen, SFS 40/1943, utgående högre bidragsprocenten, har viss eftersläpning i bidragsgivningen uppstått. Detta förhållande har medfört en väntetid på bidrag, som för de företag som nu står i tur att få bidrag uppgår till 7 år. Den numera gällande, lägre bidragsnivån samt de väsentligt höjda anslagen (80 mkr. innevarande budgetår mot 45 mkr. år 1960/61) har dock haft till följd, att de företag som nu påbörjas bedömes erhålla bidrag om 3—3 1/2 år. Med ett årligt anslag av 85 mkr. (enligt statsverkspropositionen för år 1965) beräknas balansen vara helt avvecklad om-

kring år 1971. Ur vattenvårdssynpunkt är av intresse, att förhöjt bidrag kan utgå till särskilt kostsamma reningsanläggningar och att bidrag i viss utsträckning (årligen 6 mkr.) kan utgå som direktbidrag i anslutning till en reningsanläggnings utförande.

Som framgår av ovanstående är den statliga bidragsgivningen av begränsad betydelse för finansieringen av va-företagen. Med undantag för främst bidragen till särskilt kostsamma avloppsreningsanläggningar och till översiktliga va-utredningar, som kommer att beröras i det följande, kan det ifrågasättas, huruvida inte nuvarande bidragssystem bör revideras eller avvecklas. Finansieringen måste i huvudsak ske genom lån i den utsträckning kostnaderna inte kan täckas genom anslutningsavgifter. I de fall va-anläggningar byggs ut för befintlig bebyggelse (saneringsföretag) är lånebehov störst och mest brännande under byggnadstiden fram till dess anslutning sker och avgifter flyter in. Samma sak kan gälla exploateringsföretag, där dock många gånger va-kostnaden inräknas i tomtpriset. De kostnader för en va-anläggning, som är att hänföra till framtida förhållanden (s. k. utvecklingskostnader), måste enligt VA-lagens bestämmelser förskottas av anläggningens huvudman.

För bedömning av lånebehoven är den framtida utvecklingen på va-området av väsentlig betydelse. Det kan härvid konstateras att våra vattenområden allt intensivare utnyttjas för fritidsverksamhet, kommunal och industriell vattenförsörjning samt utsläpp av avloppsvatten. Sannolikt måste inom en snar framtid översiktlig va-planering ingå som ett viktigt led i utnyttjandet och bevarandet av vattentillgångarna. Enligt Kungl. Maj:ts myndigande får väg- och vattenbyggnadsstyrelsen använda viss del av bidragsanslaget till översiktliga va-utredningar (innevarande budgetår 500 000 kr.), och styrelsen medverkar även personellt i sådana utredningar. Som exempel på områden, där regionala lösningar för närvarande är aktuella, kan anföras Skåne och Halland samt Öland (beträffande vattenförsörjningen) och Stockholms sydvästra förorter (beträffande avloppsfrågan).

Samtidigt som det är uppenbart, att samhällsutvecklingen nödvändiggör regionala va-lösningar i ökande omfattning, kan framhållas, att sådana lösningar på lång sikt ofta är fördelaktiga ur ekonomisk synpunkt. Det kommer emellertid att krävas stora omedelbara investeringar på grund av att anläggningarna måste dimensioneras och till stor del utbyggas för den framtida industri- och bebyggelseanslutningen. Därigenom uppstår för en anläggnings huvudman under ett övergångsskede (uppskattningsvis 10—15 år) besvärliga finansieringsproblem — särskilt då det gäller områden med expansiv utveckling.

I viss utsträckning har Kungl. Maj:t hittills genom bidrag underlättat tillkomsten av eller anslutningen till regionala va-anläggningar. Som alternativ till en sådan lösning av finansieringsfrågan — särskilt med tanke på de stora kapitalanspråk som kommer att göra sig gällande — skulle det vara tänkbart med statliga lån, som under viss tid gjordes ränte- och amorteringsfria.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen tillstyrker att förutsättningarna för statlig medverkan i fråga om kommunernas investeringar i vatten- och avloppsanläggningar klarlägges.

De övriga remissinstanserna tar fasta på den här aktuella frågans sammanhang med kreditmarknadssituationen i stort. *Riksbanksfullmäktige*

konstaterar inledningsvis, att investeringsexpansionen hos kommunerna har följts av en snabbt växande upplåning, och anför:

År 1960 tog kommunerna upp nya långa lån till ett belopp av ca 700 mkr., men redan år 1964 hade upplåningen stigit till uppskattningsvis 1 700 mkr. per år. Kommunernas totala nettoupplåning å andra sidan, som 1960 utgjorde knappt 300 mkr., hade år 1964 stigit till drygt 1 300 mkr. Trots den sålunda starka utvidgning som utrymmet för den kommunala upplåningen på några få år undergått, föreligger f. n. från kommunernas sida mycket betydande krav på ytterligare krediter, som om de skulle tillgodoses, måste medföra en lika betydande inskränkning i andra låntagares kreditutrymme. Enligt fullmäktiges mening kan emellertid i dagens läge någon väsentligare förskjutning i kredittagandet mellan kommuner och andra grupper av låntagare inte äga rum utan att väsentliga intressen inom dessa andra grupper trädes för nära. Det innebär i reala termer, att även om de kommunala investeringarna i allt väsentligt är av hög angelägenhetsgrad, en ökad återhållsamhet måste iakttagas, innebärande att en utsträckning av investeringsprogrammen i tiden måste äga rum.

När det gäller frågan om att på kreditmarknaden prioritera vatten- och avloppsanläggningar genom att inrätta en utlåningsfond för dem, säger sig fullmäktige vilja erinra om att, även om en sådan fond skulle inrättas, de pengar som erfordras för denna måste någonstades tas. Fullmäktige fortsätter:

Om man förutsätter budgetläget såsom givet, måste fondens pengar lånas upp på marknaden, och ett beslut om en sådan fond skulle därmed få samma innebörd som om man direkt försökte prioritera vatten- och avloppsanläggningar på kreditmarknaden. Såsom framgått av tidigare utlåtanden i liknande frågor ställer sig fullmäktige avvisande till förslag om prioritering av olika kreditändamål. När fullmäktige intar samma ståndpunkt till det nu aktuella förslaget, synes fullmäktige ha så mycket större skäl härför, som det synes oklart, varför just vatten- och avloppsanläggningar skulle sättas i en särklass bland alla de väsentliga angelägenheter som kommunerna har om hand.

Fullmäktige avstyrker således motionerna. Samma ståndpunkt intar *Svenska stadsförbundet*, som anför:

Givetvis tillför man icke genom skapandet av särskilda statliga utlåningsfonder kapitalmarknaden några nya lånemedel, varför en sådan fond kan befaras minska utrymmet för andra, kanske lika angelägna kommunala kreditbehov. En särskild utlåningsfond skulle för övrigt — i vart fall i nuvarande bristsituation på kapitalmarknaden — rent av kunna försvåra kommunernas möjligheter att upplåna medel till vatten- och avloppsanläggningar i annan ordning än genom fonden. Man torde icke kunna räkna med att fonden annat än på längre sikt skulle kunna disponera över medel av sådan storleksordning att kapitalbehovet i samband med anläggningar för vatten och avlopp helt eller till övervägande del tillgodoses på detta sätt.

Naturligtvis är det, säger förbundet, angeläget att eftersläpningen i den statliga bidragsgivningen till vatten- och avloppsanläggningar i görligaste mån elimineras. Det är emellertid inte klart i vilken form denna bidragsgiv-

ning skulle kunna inordnas i den föreslagna utlåningsfondens verksamhet och vilket syfte som därmed skulle kunna nås.

I stort sett samma synpunkter framföres av *Svenska kommunförbundet*. Enligt dess mening talar starka skäl för att lånemöjligheterna för vatten- och avloppsanläggningar bör likställas med vad som gäller för bostadsproduktion. Om den av motionärerna föreslagna ordningen skall få åsyftad effekt måste emellertid, framhåller förbundet, kommunerna samtidigt tillförsäkras garantier för att möjligheterna att erhålla lån för t. ex. markköp, gator, vägar och skolbyggnader inte i motsvarande mån begränsas.

Utskottet. Frågan om tillgången på krediter för kommunernas investeringar i vatten- och avloppsanläggningar har flera gånger tidigare behandlats av utskottet. Senast skedde detta föregående år, då i motioner föreslagits, att riksdagen skulle hos Kungl. Maj:t hemställa om åtgärder varigenom kommunernas upplåning för byggande av sådana anläggningar skulle på kreditmarknaden likställas med lån för bostadsproduktion beträffande såväl lånemöjligheter som räntesatser. Liksom tidigare avstyrkte utskottet då (utl. nr 19) en ytterligare prioritering inom kreditpolitiken. Motionerna föranledde ingen riksdagens åtgärd.

Även de nu förevarande motionerna utgår från de svårigheter som föreligger för vissa kommuner att finansiera vad som kan betraktas såsom följdinvesteringar i anledning av bostadsbyggandet. Den lösning som förordas är en särskild utlåningsfond efter mönster av lånefonden för bostadsbyggande. I fondens verksamhet skulle den statliga bidragsgivningen till vatten- och avloppsanläggningar inordnas.

Ett genomförande av motionärernas förslag skulle uppenbarligen få samma effekt som den tidigare ifrågasatta prioriteringen på kreditmarknaden av den upplåning det här gäller. Utskottet är därför icke berett att förorda att den av motionärerna begärda utredningen kommer till stånd.

Aberopande vad här anförts får utskottet hemställa,

att motionerna I: 8 och II: 18 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 27 april 1965

På bankoutskottets vägnar:

C. G. REGNELL

Närvarande:

från första kammaren: herrar Ståhle, Gustaf Henry Hansson, Åke Larsson*, Palm, Augustsson, Lundberg och Wikberg*;

från andra kammaren: herrar Regnell, Berglund*, Franzén i Motala, Larsson i Umeå, Ekström i Iggesund, Haglund*, Börjesson i Glömminge* och Fridolfsson i Rödeby.

* Ej närvarande vid justeringen.

Reservation

av herrar *Wikberg* och *Börjesson* i Glömminge, vilka ansett att utskottets yttrande och hemställan bort ha följande lydelse:

»De nu förevarande motionerna tar upp de finansieringsproblem som den kommunala investeringsverksamhetens expansion medför. Svårigheternas tyngdpunkt ligger därvid på de följdinvesteringar som kommer av det ökade bostadsbyggandet. Kommunernas låne- och finansieringsproblem när det gäller vatten- och avloppsanläggningar bör därför mycket snart lösas. De i motionen skisserade lösningarna bör i detta syfte bli föremål för prövning. Utskottet tillstyrker således att den i motionerna begärda utredningen kommer till stånd.

Äberopande det anförda får utskottet hemställa,

att riksdagen med bifall motionerna I: 8 och II: 18 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande möjligheterna att inrätta en statlig utlåningsfond i syfte att underlätta tillgodoseende av kommunernas investeringsbehov i fråga om vatten- och avloppsanläggningar.»